

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain muuttamisesta

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain muuttamisesta (HE 112/2021 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- valiokuntaneuvos Henri Helo, eduskunnan kanslia
- professori Olli Mäenpää
- professori Janne Salminen
- professori Kaarlo Tuori

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan annettua lakia.

Laki oli tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2022.

Hallituksen esitykseen sisältyvissä säätämisyjärjestysperusteluissa lakiehdotuksia arvioidaan perustuslain 18 §:ssä oikeudesta työhön ja elinkeinovapauteen sekä perustuslain 21 §:ssä oikeusturvasta säädetyn kannalta.

Esityksessä katsotaan, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Valiokunnan lausunto PeVL 9/2022 vp

HALLINTOVALIOKUNNAN LAUSUNTOPYYNTÖ

Hallintovaliokunta on pyytänyt perustuslakivaliokunnan lausuntoa siitä, tulevatko perustuslain 125 §:n 2 momentin mukaiset yleiset nimitysperusteet sovellettaviksi nimitettäessä henkilöä siviilikriisinhallintalaissa tarkoitettuun julkisoikeudelliseen palvelussuhteeseen.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Perustuslain 125 §:n 2 momentin mukaan yleiset nimitysperusteet julkisiin virkoihin ovat taito, kyky ja koeteltu kansalaiskunto. Säännöstä koskevan hallituksen esityksen (HE 1/1998 vp, s. 180/I) mukaan taidolla tarkoitetaan lähinnä koulutuksen tai työkokemuksen avulla hankittuja tietoja ja taitoja. Kyvyllä viitataan yleisesti tuloksellisen työskentelyn edellyttämiin henkilön ominaisuuksiin, kuten luontaiseen lahjakkuuteen, järjestelykykyyn, aloitteellisuuteen ja muihin vastaaviin tehtävien hoitamisen kannalta tarpeellisiin kykyihin. Koetellulla kansalaiskunnolla tarkoitetaan yleisessä kansalaistoiminnassa saatuja viran hoidon kannalta merkityksellisiä ansioita sekä nuhteetonta käytöstä. Yleisiä nimitysperusteita on tulkittava yhteydessä asianomaisen viran yleisiin ja erityisiin kelpoisuusehtoihin, joihin liittyen on otettava huomioon myös viran nimi ja tehtäväpiiri sekä virkaan kuuluvat konkreettiset työtehtävät.

(2) Alkuperäistä siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan annettua lakia (jäljempänä siviilikriisinhallintalaki) koskevan hallituksen esityksen mukaan yleiset nimitysperusteet tulisivat sovellettaviksi myös nimitettäessä henkilöä siviilikriisinhallintalaissa tarkoitettuun muuhun julkisoikeudelliseen palvelussuhteeseen (HE 206/2004 vp, s. 41). Nyt käsillä olevassa lain muuttamista koskevassa hallituksen esityksessä (s. 9—10) kuitenkin katsotaan, ettei yleisiä nimitysperusteita tulisi enää jatkossa soveltaa siviilikriisinhallintalaissa säädettyihin julkisiin palvelussuhteisiin, koska perustuslain 125 §:n 2 momentin sanamuoto ei tue tulkintaa siitä, että julkisella viralla tarkoitettaisiin myös muuta julkisoikeudellista palvelussuhdetta eikä perustuslakivaliokunta ole tulkintakäytännössään ottanut kantaa yleisten nimitysperusteiden soveltumisesta tällaisiin palvelussuhteisiin.

(3) Perustuslakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan perustuslain 125 §:n 2 momentissa säädettyjä yleisiä nimitysperusteita on sovellettu lähtökohtaisesti laajasti julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa oleviin riippumatta siitä, miten tämän palvelussuhteen perusteet ja erityispiirteet on tarkemmin määritelty. Yleisten nimitysperusteiden on katsottu koskevan virkaan nimittämisen lisäksi myös virkasuhteeseen nimittämistä, ja niitä on sovellettu nimittämisen lisäksi myös muun muassa virkaan tai virkasuhteeseen ottamiseen, valitsemiseen ja siirtämiseen sekä viran muunlaiseen täyttämiseen. Perustuslakivaliokunta on niin ikään katsonut, että sivutoimisiin nimityksiin on sovellettava nimitysperusteita (PeVL 53/2014 vp, s. 4/II).

(4) Perustuslain 125 §:n 2 momentin säännöksen voidaan katsoa turvaavan erityisesti julkista valtaa käyttävän ja julkisia hallintotehtäviä julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa hoitavien henkilöiden pätevyyden perustason ja määrittelevän samalla nimitysharkinnassa sovellettavat peruskriteerit hyvän hallinnon turvaamiseksi. Hallituksen esityksessä ei perustuslakivaliokunnan mielestä ole tuotu esiin sellaisia seikkoja, jotka perustelisivat poikkeamista edellä kuvatuista perustuslain 125 §:n 2 momentin soveltamisen lähtökohdista. Valiokunta katsoo olevan perustel-

Valiokunnan lausunto PeVL 9/2022 vp

tua, että perustuslain 125 §:n 2 momentissa säädetty yleiset nimitysperusteet tulevat edelleen sovellettaviksi myös nimitettäessä henkilöä siviilikriisinhallintalaissa tarkoitettuun julkisoikeudelliseen palvelussuhteeseen.

(5) Selvyyden vuoksi olisi perustuslakivaliokunnan mielestä kuitenkin perusteltua lisätä säädetävään lakiin nimenomainen viittaus valtion virkamieslain 6 §:n 1 momentin säännökseen, jonka mukaan nimittämisen yleisistä perusteista säädetään perustuslaissa. Samasta syystä lakiin olisi perusteltua lisätä viittaus myös yhdenvertaisuutta koskevaan virkamieslain 6 §:n 2 momenttiin.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Helsingissä 24.2.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Johanna Ojala-Niemelä sd
jäsen Outi Alanko-Kahiluoto vihr
jäsen Maria Guzenina sd
jäsen Olli Immonen ps
jäsen Hilkka Kemppi kesk
jäsen Anna Kontula vas
jäsen Mats Löfström r
jäsen Jukka Mäkynen ps
jäsen Sakari Puisto ps
jäsen Wille Rydman kok
jäsen Tuula Väättäinen sd
varajäsen Sari Tanus kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Johannes Heikkonen